

УДК 001.9:008](091)(045)

Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України, професор,
e-mail: director@ukrbook.net

Контроль і фальсифікація науки. Інквізиція вчених

У пропонованому циклі статей автор порушує проблеми контролю за наукою і вченими в минулому та в сучасності. Розглянуто методи фальсифікації, які використовують для пропаганди "сміттєвої науки". На противагу здоровій науці "сміттєву" розвивають корпорації та їхні PR-інститути. Корпоративні дослідження здійснюють із заздалегідь визначеними цілями, підпорядкованими принципу "прибуток за будь-яку ціну". Загальновизнані цінності й моральні засади — фізичне та ментальне здоров'я, честь і совість, обачливе ставлення до природи тощо — сучасне суспільство розміняло на гроші...

Мізерне фінансування науки, котре автор визначив як інквізицію вчених, призвело до того, що науковці змагаються між собою не в генеруванні й реалізації нових ідей, розробленні нових технологій, розв'язанні нагальних проблем науки, а в кількості зареєстрованих статей у наукометричних базах.

Контроль науки в минулому

Розмірковуючи над назвою серії статей "Контроль і фальсифікація науки. Інквізиція вчених", я опрацював значний масив документів і дійшов висновку, що обрав правильний напрям. Сучасні інквізитори діють більш витончено, контролюючи науку та переслідуючи інакомислення. Зокрема, теми наукових досліджень затверджують чиновники Міністерства освіти і науки України (МОН) та контролюють їх виконання. Але головна сутність інквізиції полягає в мізерному фінансуванні науки, постійному реформуванні та регламентуванні наукової діяльності. Чого лише варта вимога оцінювати наукові дослідження за кількістю закордонних публікацій і публікацій у журналах, які входять до наукометричних баз Scopus і Web of Science. Інквізиція у формі бюрократичного монстра МОН реформами й регламентами знищує не тільки українську науку, а й освіту, однак це тема окремої статті.

Жоден науковець не хоче, аби його спіткала доля Джордано Бруно, Галілео Галілея чи Жанни д'Арк. "1215 року папа Інокентій запроваджує термін "інквізиція". У перекладі з латинської це означає "розслідувати, розшукувати". Розшукували ересь. Слово "ересь" із грецької перекладається як "вибір", що сильно відрізняється від загальноприйнятих або традиційних поглядів... Інквізиція часто ставала маріонеткою в руках політичних амбіцій правителів. Наприклад, знищення ордену тамплієрів — це був сценарій, повністю продиктований французьким королем. Інквізиція на території Франції слухалася його, а не папу. Жанну д'Арк спалила інквізиція. Але ця інквізиція повністю була підпорядкована окупаційній англійській владі" [1].

Інквізитори спалили й Джордано Бруно. "Науковий світогляд, що розвивався в середні віки, суперечив догматам церкви про устрій світу. Інквізиція згубно впливала на інтелектуальний розвиток суспільства, переслідувала вчених, постраждали від неї Джордано Бруно, Галілео Галілей.

Що стверджував Джордано Бруно? Він був італійським священником, ченцем-домініканцем, але прославився своїми філософськими поглядами. Виступав проти панівної на той час птоlemeївської системи устрою світу, згідно з якою всі планети обертаються навколо Землі. Бруно пропагував вчення Миколи Коперника про геліоцентричний устрій світу, де центром обертання планет вважали Сонце. Він також стверджував, що Всесвіт нескінченний та існує ще безліч світів.

Джордано Бруно був заарештований 1592 року, 7 років провів у в'язниці. За звинуваченням інквізиції був спалений як еретик на багатті 17 лютого 1600 року.

Іншою відомою жертвою інквізиторів став учений Галілео Галілей. Він теж був прихильником геліоцентричної системи світу. Процес над ним відбувся 1633 року, його визнали не еретиком, а "сильно запідозреним у ересі", що врятувало від багаття. Але вченого змусили публічно відректися від своїх поглядів, до кінця життя він залишався під наглядом інквізиторів" [2].

У попередній статті автор також приділяв увагу трагічним сторінкам біографій науковців ХХ ст., зокрема А. Ейнштейна, який спалив свої рукописи, присвячені єдиній теорії поля; А. Вейника, котрий багато часу працював над теорією хронального поля, також спалив свої праці й загинув за загадкових обставин. Знову сліди інквізиції!

Наприкінці ХХ ст. Україна стала самостійною державою. Формувалася нова законодавча база. Академія наук намагалася зберегти структуру й фінансування, але державі бракувало грошей... І тут з'явилися закордонні емісари, різноманітні фонди, як-от "Відкрите суспільство" Сороса. За допомогою медіа вони намагалися впровадити модель фінансування науки через гранти. Президента Академії наук України прийняли до Римського клубу. Здавалося б, дармові гроші... Однак їх виділяють тільки під певні проекти, більшість з яких повинні містити проривні ідеї чи становити технологічну цінність. Украй обмежене фінансування науки спонукало вчених розробляти оригінальні проекти й передавати їх до експертів фондів, які відбирали найкращі ідеї, визначали умови розроблення тем і обсяги фінансування.

Ученим — авторам найцікавіших проектів пропонували продовжувати дослідження за кордоном, де кращі умови й вища зарплата. Фактично йшлося про відтік мізків, що мав катастрофічні наслідки для української науки.

За допомогою грантів США та інші країни отримують найсучасніші технології, розроблені українськими дослідниками, й повністю контролюють науку. Інвестуючи мізерні кошти, західний світ використовує не лише висококласних спеціалістів, а й нові ідеї у сфері науки. Іноземних експертів насамперед цікавлять досягнення українських учених у галузі квантової фізики, ноосфери, формування наукових гіпотез у царині енергоінформаційних полів, адже у Сполучених Штатах активно проводять дослідження зі "зміни образу людини".

Через деякий час потік грантів зменшився майже до нуля. Річ у тім, що для українських учених винайшли "морквинку" у вигляді нових вимог МОН до публікації результатів наукової діяльності. Умова наявності закордонних публікацій і публікацій у журналах, які входять до наукометричних баз Scopus і Web of Science, дає можливість транснаціональним бізнес-корпораціям контролювати результати наукових досліджень. Створені при них експертні структури та зарубіжні редакційні ради, аналізуючи публікації українських учених, подані для розміщення в зазначених наукометричних базах, мають можливість використовувати результати наукових досліджень, керувати їх напрямками, а отже й вдаватися до фальсифікації науки.

За інформацією з інтернет-джерел, спецслужби кількох держав, вивчаючи обставини загибелі окремих учених, дійшли висновку, що впродовж багатьох років певна таємна організація вилучає будь-

які відомості про відкриття, пов'язані з феноменом квантового поля й матеріальності думки. Схоже, хтось прагне залишити це явище нерозгаданим...

Що за сила втручається в науковий світ? Невідомо. Проте щоб поширювати свій вплив на багато країн, ця організація має бути глобальною. Водночас аби діяти так довго й безкарно, вона має бути утаємниченою, як найсекретніша спецслужба. Щоб вчасно "провести роботу" з потрібною особою в потрібний час і в потрібному місці земної кулі, ця таємна організація повинна мати чітко організовану розгалужену агентурну мережу у всьому світі. А щоб безперешкодно усувати небажані кандидатури, її "співробітники" мають бути оснащені й навчені, як агенти елітних спецпідрозділів.

Що ж це за організація, хто нею керує, хто стоїть у тіні? Чи дійсно є таємні особи, які здійснюють контроль і фальсифікацію науки, та відколи вони діють?

Загибель давніх знань

Для розв'язання складних питань життєдіяльності людству потрібні знання про навколишній світ. Однак проблема полягає в тому, що часто ці знання не лише відбивають різні погляди на один і той самий предмет, що вважають нормальним явищем, а є внутрішньо суперечливими.

Спочатку ці розбіжності виявили в такій абстрактній науці, як теорія множин, а відтак і в інших науках, що становлять теоретичний фундамент сучасної математики. Це був сигнал про певні проблеми в основах природознавства. І лише тоді, коли парадокси було виявлено в усіх галузях знань, у тому числі й прикладних, ситуація стала загрозливою. І проблеми почали замовчувати на всіх рівнях.

Суперечність виявилася тому, що філософія науки була матеріалістичною й еволюційною. З цих позицій відбувалося пояснення фізичних процесів, формувалася хибна картина Всесвіту, що завело абстрактну науку в глухий кут. Однак ситуація не безнадійна. В історії людства були часи, коли у світі панувала давньоарійська філософія (ДАФ), що надавала потрібні знання для формування правильної та гармонійної картини реальності.

У сиву давнину цю доктрину вважали таємною. Тривалий час знання зберігали в Єгипті, який надав світові одне зі славнозвісних чудес — Александрійський маяк, що став символом вічного світла й спрямування країни до просвіти й наукових досягнень. Але настав визначений долею час...

Поміж диких криків несамовитих фанатиків, які видавали себе за найвідданіших служителів

Бога-Світла, упав Серапеум, храм Серапіса в Александрії, втілення єгипетської мудрості. Загинула Александрійська бібліотека, яку 48 р. до Р. Х. частково спалив Цезар, згодом, 390 р. по Р. Х., руйнували християни, а 640 р. по Р. Х. остаточно знищив халіф Омар. Фанатичні орди Омара та єпископа Феофана майже пів року палили на майданах багаття, топили лазні сотнями тисяч папірусів, що оповідали про історію людства, його прагнення, знання й відкриття. Тисячолітнє світло стародавньої священної країни згасло. Єгипет, його всесвітня слава, велич, міць і знання пішли в небуття...

Загинула колиска цивілізації Середземномор'я, загинули величні храми, загинув осередок мудрих, які знали таємниці позаземного життя, але наука про вічну істину безсмертна, і хвилі людського божевілля не здатні її сколихнути.

Перші століття християнської ери — це, з одного боку, повстання рабів, а з іншого — поява на арені світу варварських напівдиких народів. Античний світ занепадає, а з ним — і його боги, наука, таємниці. Зовні загинуло все, але внутрішня катастрофа була оманливою.

Через кілька десятків років діти війська Омара створили розкішний Арабський халіфат. Гарун аль-Рашид, Ібн Юнус, Насреддін, Табіта-Бен-Кара і Сулейман спрямували сили на відновлення величі александрійської науки. З перемогою Таріка мусульманські володіння почали ширитися до Європи. І попри те, що Карл Мартелл при Пуатьє поклав цьому край, а результати Альбігойського хрестового походу й жорстоке знищення катарів змусило шукачів Правди приховувати свої знання та плани щільною завісою таємниці, вплив арабського наукового генія не знав меж.

Герольди й трубадури, алхіміки, астрологи, мандрівні лицарі й ченці збіднілих орденів розносили відлуння езотеричного містицизму скрізь: від турнірів гордих васалів до хатин простого народу. Єрусалимські війни зміцнили зв'язок із сарацинами, і якщо на Заході Хрест узяв гору над Місяцем, то на Сході містичні пошуки знищили полум'яний фанатизм хрестоносців. Лицарі Храму — тамплієри — упродовж століть були шукачами Невідомого, а страта Великого магістра Жака де Моле та 130 його товаришів французьким королем Філіпом IV Вродливим лише призвела до створення товариства "Вільних мулярів". Із заснуванням цього інституту масонства пошуки наукової істини продовжилися...

Так на шляху століть, посеред хаосу племен і народів, культів і вірувань, зовнішніх форм і забарвлень, зберігся спадкоємний зв'язок, що роз-

почався з давніх ієрофантів Єгипту й послідовно пройшов через неоплатоніків, гностиків, філософію арабів, тамплієрів і розенкрейцерів.

Світова історія завжди поділялася й поділятиметься на періоди нагромадження знань людством і на періоди їх узагальнення й синтезу. *Наша ера — останні дві тисячі років — є саме таким періодом кумуляції знань, якому бракує яскравого втілення людського генія. Ми переживаємо найгіршу епоху, яку давні індуїсти називають Калі-Юга — "часи смерті", коли активізуються низькі сторони людської сутності. Це тривалий період ворожнечі, лих і лицемірства. Людьми керують злість, лють, страх, ненависть, брехня, жадібність, підступність й інші найгірші риси; вони винищують один одного у війнах, тирані стають володарями, вбивають і грабують підданих, злочинці процвітають, а праведники бідують. Саме ці явища й спостерігаємо нині: сатанинські культи, війни, цунамі, пожежі, катастрофи...*

Доба розквіту Єгипту — це останнє відлуння попередньої раси людства, що відійшла у вічність. Часи Гермеса, Рами, Орфея та Крішні минули без вороття. Людство має створити новий синтез — більш грандіозний, ніж усі попередні. Виконання цієї місії становить завдання наступних тисячоліть. Усвідомивши це, люди братимуть із минулого потужну силу, адже що змогла виконати одна раса, зможе й інша. Тісний зв'язок із давніми епохами та знаннями має відчувати та підтримувати кожен, хто шукає Істину. Водночас важливо не прив'язуватися до її форми, а заглиблюватися в сутність.

Початок християнської ери знаменував розрив із минулим. З поширенням християнства зв'язок із давнім світом і його культурою став слабшати, і що більше окремі особистості намагалися скоротити цей відрив, то сильнішим він ставав. Намагаючись відтворити велич давньої науки, представники царської династії Птолемеїв, яка правила елліністичним Єгиптом у IV—I ст. до Р. Х., зібрали в єдине сховище численні стародавні артефакти, розосереджені по світу. І одним ударом долі все це було знищено... Ймовірно, якби не зусилля цієї династії, більшість манускриптів збереглася б і до наших днів, однак усе загинуло безповоротно. Подальші спроби в цьому напрямі завжди призводили до зворотного результату: Марк Аврелій та Юліан лише прискорили загибель давніх знань, адже зникли всі містичні школи, що намагалися на християнському підґрунті зберегти знання давніх цивілізацій.

Усупереч зовнішньому розриву зі стародавнім світом його дух незнаними способами й

досі керує життям людства. Таємні ієрофанти¹ й учителі Індії продовжують нести людям світло свого генія. Знання, збережені людьми, які пережили Всесвітній потоп, було введено в усі релігійні концепції, відомі з писемної історії людства. Однак цю інформацію певною мірою закодовано в релігійній, езотеричній та окультній літературі, аби "непосвячені" не могли її використувати самостійно.

Як стверджує Е. Леві, "усі релігії зберегли пам'ять про одну первісну книгу, написану ієрогліфами мудрецами перших століть світу, символи якої, надалі спрощені й вульгаризовані, послужили Писанню буквами, Слово — категоріями, а окультній філософії — таємними знаками" [3].

Кому й навіщо потрібно утаємничувати знання?

Відповідь на це запитання проста: для встановлення всеосяжної прихованої влади над світом. Для таких висновків є певні підстави, адже особливість людського інтелекту полягає в тому, що він генерує два протилежних погляди на навколишній світ відповідно до подій, що в ньому відбуваються. Саме це і є дороговказом для вивчення явищ, з якими стикається суспільство.

Якщо істинні знання про навколишній світ є утаємниченими, а людський інтелект, замість вирішення цивілізаційних проблем, використовують для розпалювання конфліктів, це створює передумови для поширення на людство чи його частину латентної, але відчутної влади "посвячених". І якщо уважніше проаналізувати щоденні події та явища, то підтвердження цій думці можна знайти в найнесподіванішій площині.

Наприклад, здавна є два діаметрально протилежних підходи до опису Всесвіту. Один ґрунтується на припущенні створення світу Богом і становить основу всіх без винятку релігій із відповідними для кожної з них варіаціями. Водночас більшість релігій стверджує, що навколишній світ ніхто не створював, він існує споконвіку та існуватиме вічно.

Іншим є підхід класичної науки, в межах якого поширена концепція, що Всесвіт не існує вічно, а одна з найпопулярніших версій стверджує, що світ був створений внаслідок великого вибуху.

¹ В усіх стародавніх містеріях, як і в церемоніях ініціації, їх суттю є еволюції небесних тіл та запліднювальна дія на Землі. Церемоніал також передбачає очищення душі під час її проходження крізь планетарні сфери, де вона отримує більш чисті тіла, наближуючись до джерела світла. Ієрофанти, які проводять посвячення, допомагають душі адепта набути якостей, що відповідають кожній планеті, шляхом проходження крізь планетарні сфери; після смерті адепта душа поступово переходить у категорію божественного світла.

І вже сотні років співіснують і протистоять ці дві, здавалося б, взаємосуперечні концепції. Ґрунтовне вивчення хронології цього протистояння свідчить, що, попри тимчасові успіхи, впродовж зафіксованої історії людства переконливої переваги жодна позиція щодо виникнення Всесвіту не здобула. Навіть більше, люди неодноразово протягом життя переходили з табору прихильників однієї теорії у протилежний і навпаки. Крім того, як з'ясувалося, чимало видатних філософів і вчених-фізиків були глибоко релігійними. Не кожен із них відповів би на запитання, чому вони вчиняють саме так, а не інакше, а тим більше — навіщо? Вони й самі цього повністю не усвідомлюють...

У наш час нічого не змінилося, і духовний світ учених-вірян характеризується тією самою двоїстістю. Зрозуміло, така позиція лише посилює протистояння науки й релігії й доводить те, що два підходи до опису навколишнього світу є двома частинами одного таємного цілого й служать інструментом встановлення прихованої влади "посвячених" над людством.

Зрозуміло, що той, хто має відповідні знання, аби скласти цілісну картину світу, здатний штучно розпалювати протистояння між прихильниками різних методів пізнання та опису Всесвіту, що відкриває шлях до розв'язання особистих завдань у загальній плутанині. Маючи уявлення про ціле та розуміючи шляхи його розвитку, можна постійно підтримувати конфлікт між прибічниками різних поглядів, заохочуючи спочатку одну, а потім іншу сторону, постійно утримуючи суспільну систему в критичному стані. І в такий спосіб, приховуючи таємні знання про світобудову та її закони, можна діяти нескінченно.

Звідки жерці здобули езотеричні знання?

Важко сказати, коли виник клан "посвячених" у таємні знання, що встановив монополію на використання реальних законів Всесвіту. Узурпація споконвічних езотеричних² знань надала касті новоявлених жерців цілковиту владу над людськими спільнотами, розвиток яких відтоді вибудовувався на основі помилкових світоглядних постулатів.

Для зміцнення влади таємним правителям планети потрібно було перетворити решту населення на примітивну юрбу ненаситних споживачів матеріальних благ і цінностей. Заволодівши знаннями божественних предків, нові жерці нині вирішують долі людей і країн. Вони відчувають

² Езотеричний (від грец. *ἐσώτερικός* — внутрішній) — такий, що містить внутрішній, глибинний або таємний прихований зміст; таємне вчення, доступне лише вузькому колу обраних осіб.

себе новими земними богами й ставляться до простих людей як до інтелектуально обмежених тварин.

Уявивши себе владиками Землі, новітні жерці, або еліти, стали активно розробляти систему консервації виключного права кола обраних осіб на використання давніх таємних знань про світобудову, щоб приховати їх від простого народу. Природно, вони роблять все можливе, аби не допустити вторгнення у це коло жодного, навіть геніального представника нижчих прошарків суспільства, доведеного їхніми зусиллями до рівня майже тваринного існування.

Уперше до втаємничення знань вдалися давньоєгипетські жерці. Передаючи з покоління в покоління закони управління суспільством, вони удосконалювали механізми їх застосування. Ця каста трансформувалася у глобальне жрецтво та майже три тисячі років зберігає монополію на "культурну співпрацю".

Проте як сталося, що знання з управління соціальними системами еліти утаємничили й використовують не для розвитку людства, а з іншою, зовсім не гуманною, метою? Для відповіді слід зрозуміти, як, коли й чому постала потреба приховувати певну інформацію від суспільства і чому воно втратило знання, спочатку призначене для широкого загалу. Для цього звернімося до давньої історії розвитку науки, коли знання матеріального світу й трансцендентний (духовний) досвід, не конкуруючи, становили внутрішні основи єдиного процесу пізнання.

Єдність обох гілок — незмінне правило побудови процесу пізнання в культурах Сходу, Центральної та Південної Америки. При цьому досягнення емпіричного знання (матеріального світу) були надзвичайно високими. В Єгипті, Месопотамії, Індії, Китаї, цивілізаціях Центральної та Південної Америки існували величні культури, що сформували й накопичили чимало виробничих навичок і знань. І, можливо, найяскравіший приклад — Китай, що надав світу порох, компас, механічний годинник, техніку лиття заліза, точну картографію, аркові мости й фарфор, папір і книгодрукування. Усі культури стародавнього світу мали високорозвинені системи знань з астрономії, математики, методики обчислень, медицини, але в жодній із них науку не виділяли як особливу гілку пізнання.

Перший великий "розподіл праці" у сфері пізнання відбувся в античній Греції, коли філософія вийшла за стіни храмів. Нетрадиційне для того часу явище пояснювали тим, що суспільне життя грецьких міст-держав формувалося за моделлю відкритих соціальних структур, а не

кастового ладу. В античному світі суспільство було розділено на соціальні страти (рабовласників, вільних, рабів) не на основі традицій і заповітів, що жорстко визначали місце людини в суспільстві, а за волею долі: воїн-переможець ставав володарем рабів і багатства, підіймаючись на верхні соціальні щаблі. Переможений втрачав свободу і ставав рабом. Рух соціальними сходами вгору і вниз відбувався безперервно.

Відкритість соціальних структур зробила відкритим і процес пізнання. Цивілізації Стародавнього Сходу й Америки поділяли знання на закриті (езотеричні) та відкриті (екзотеричні). Фундаментальні знання трактували як езотеричні, священні й передавали тільки жерцям, які пройшли посвячення. Інформацію записували в зашифрованій формі, доступній для істинного розуміння лише тим, хто мав ключ для читання текстів. І суто екзотеричні, прикладні, знання поширювали за стінами храмів.

Єгипетські жерці, за словами грецьких авторів, використовували три способи пояснення думки. Перший — чіткий і простий, другий — символічний і образний, третій — священний. Ієрогліфічно одне й те саме слово набувало, за бажанням мовця, або традиційного значення, або образного, або трансцендентного (духовного). Геракліт чудово описав ці відмінності, визнавши їх мову як розмовну, образну й таємничу.

Античні греки трактували світ у ширших категоріях, ніж попередники. Сини Еллади, які навчалися у храмах Стародавнього Єгипту та Ірану, поверталися додому й прагнули передати співвітчизникам здобуті знання, які вже не вважали священними. Певною мірою цей процес порушував правила втаємничення інформації від непосвячених, проте відіграв значну роль у розвитку культури: наука вийшла за межі храмів і сформувалася як самостійна гілка пізнання. Греція надала світові яскраву плеяду філософів і учених: Піфагора, Протагора, Сократа, Платона, Зенона, Арістотеля, Архімеда.

Розділення процесу пізнання на дві гілки в античному світі, як зазначалося, не мало виявів антагонізму — філософи не заперечували істинності теологічних знань, а жерці — філософських. Цю традицію успадкував і арабський світ.

А ось другий великий поділ процесу пізнання на дві гілки: дослідне матеріалістичне знання й духовні дослідження, що відбувся наприкінці пізнього Середньовіччя, вилився в непримиренне протистояння. Головною причиною такої нехарактерної ситуації став розрив культурної традиції. Від V ст., коли припинила існувати Римська

імперія, до XV ст., початку доби Відродження, тобто впродовж тисячоліття, Європа була занурена в морок безнадійного лихоліття. Про величні цивілізації минулого майже нічого не було відомо, а культура середньовічних міст розвивалася надто повільно.

Ці обставини, а також глибока криза Католицької церкви Середньовіччя пояснюють хворобливу реакцію церковних ієрархів на інакодумство, що народжувалося. Малоосвічені католицькі церковники не могли досягнути масштабної ретроспективи духовних учень, здатних сполучатися з різними переконаннями щодо природи й законів побудови фізичного світу, вбачали в нових поглядах ересь і піддавали науку анафемі.

Схожою була ситуація й на протилежному боці. Мислителі, які торували шлях для другого народження науки, були не лише відданими католиками, а й священнослужителями: Декарт, Коперник, Галілей, Ньютон, Барклі, Лок. Вони виступали не проти Церкви та її вчення, а проти заборони на пізнання законів природи.

А ось дикий обскурантизм фанатиків католицького вчення, суди й багаття інквізиції як останній аргумент у світоглядній суперечці породили у відповідь реакцію заперечення догматів Церкви. Остання, на жаль, переросла в заперечення й трансцендентного світопізнання. Все, що перебувало за межами матеріального світу, було оголошено помилковим, примітивним, антинауковим.

Важливе значення мав і факт розриву світової культурної традиції. Наука, що зароджувалася, ще не мала історичного досвіду. Арабський міст між культурою античного світу та європейською культурою доби Відродження тільки-но почав розбудовуватися. А про більш стародавні та високі культури Єгипту, Ірану, Індії, Китаю тогочасні європейці нічого не знали. Горизонт історичного мислення був украй вузьким, а філософські опуси не виходили за межі тематики християнського вчення.

Розкол між релігією та наукою досяг апогею наприкінці IX ст. Саме в той період позитивізм і містицизм стали протилежними полюсами європейського мислення. Ці напрями оголосили війну один одному, що свідчило про найвищий ступінь непримиренності.

Сьогодні усвідомлення відповідальності всіх інститутів формування суспільної свідомості за майбутнє людства породжує нові підходи. Настає час, коли наука й релігія (матеріальні та духовні знання) мають бути тісно пов'язані між собою на глибинному рівні.

За оцінками французького вченого Ж. Гіттона, одвічний конфлікт між релігійними адептами й

ученими відтепер подолано, настала епоха учених і богословів, знань і віри. Однак далі закликів справа не рушила. Поки ніхто не запропонував формулу єднання. На фундаменті якої віри церкви єднатимуть свої позиції? Як прокласти шлях між Церквою та наукою? Церкві слід визнати право науки на відмінне від біблійного трактування походження світу, людини й розвитку суспільства, а науці — духовне світопізнання, значущість інституту Церкви.

Не можна оголосити неспроможними ані ідеалістичне, ані матеріалістичне світорозуміння. І не можна механічно їх поєднати. Є лише один шлях — вихід на вищий ступінь наднаукового та надконфесійного світорозуміння. Але щоб зникли національні й конфесійні традиції, відкривши дорогу єдиному, інтегральному світорозумінню, людська цивілізація має проіснувати не одне століття. Мабуть, цього рівня розвитку й було досягнуто в добу легендарної Атлантиди чи навіть раніше.

Інтегральна, космогонічна концепція спирається на три основних тези:

— Всесвіт (буття, матерія, дійсність) єдиний у двох іпостасях. Його можна трактувати і як світ фізичної сутності, що є носієм духовних першооснов, і як світ духовних першооснов, матеріалізованих у фізичних сутностях;

— розум одиничного (особи, а тому й людини) — частина космічного розуму, що відокремилася. Немає розуму зовні космічного розуму, як немає фізичних сутностей, які не були б носіями духовних першооснов, а отже елементів космічного розуму;

— розчленування свідомості на мислення (джерело експериментального знання) і підсвідомість (джерело духовного, трансцендентного досвіду) є видимою стороною феномена розуму. Внутрішня сторона — обидва джерела суть невіддільні іпостасі єдиного процесу пізнання.

Проте протистояння між наукою та релігією триває...

Звідки могли з'явитися знання з управління суспільними системами в давнину?

Найглибші таємниці світу ведуть у країну Шумер у Месопотамії, до першої вивченої великої цивілізації, що розташовувалася між ріками Тигр і Євфрат поблизу Перської затоки. У біблійні часи вона мала назв Халдея, або Шинар, а сьогодні відома як Ірак.

Шумерська культура, яка, здавалося б, з'явилася нізвідки понад шість тисяч років тому, перш ніж зникла, суттєво вплинула на розвиток життя Сходу до долини ріки Інд, що тече з Гімалаїв через Пакистан до Аравійського моря і на Захід до ріки Ніл, на життя пізніших єгипетських царств.

Про шумерів фактично нічого не було відомо, допоки приблизно 180 років тому археологи, натхненні записами італійського мандрівника Пьетро делла Валле початку XVII ст., не розпочали розкопки дивних насипів, розкиданих у сільській місцевості на півдні Іраку. Починаючи з відкриття 1843 р. французом Полем Емілем Ботта палацу Саргона II біля сучасного Хорсабада, археологи знайшли поховані міста, зруйновані палаци, експонати й тисячі глиняних табличок, що описують у всіх деталях подробиця життя шумерів. До кінця XIX ст. шумерська мова здобула визнання, її почали перекладати. Попри значний обсяг інформації, широкі верстви населення мало обізнані про цю першу велику й видатну цивілізацію, що виникла в Месопотамії [3].

Виявляється, зі стародавніх шумерських пам'яток — клинописних табличок — можна дізнатися більше про культуру шеститисячолітньої давнини, аніж про пізніші єгипетську, грецьку, римську. Якщо папірус інших стародавніх цивілізацій зруйнував час або вогонь війн, то шумерський клинопис був вигравіюваний на вологих глиняних табличках гострим предметом, утворюючи клинописний текст. Таблички висушували, обпалювали та зберігали у великих бібліотеках. Нині знайдено десятки тисяч глиняних табличок, що зберегли неоціненні шумерські знання для дослідників.

Шумерські таблички залишалися нерозшифрованими, поки німецький викладач середньої школи Г. Гротенд 1802 р. не розпочав систематично перекладати клинопис. Сьогодні багато табличок досі не перекладено англійською та іншими мовами, оскільки загальний їх обсяг перевищив невелику кількість перекладачів з цієї мови у світі. Шумерський алфавіт був, по суті, стенографією більш ранньої первісної мови, що складалася з логограм (символів, які уособлюють поняття, а не слова), і віддалено нагадувала стародавні китайські знаки. Оскільки це не була детальна мова, як, наприклад, українська, тому натрапляємо на значні розбіжності в її перекладі.

Коли в XIX ст. учені розпочали працювати над перекладом клинопису, то вирішили, що символ на позначення творців шумерів уособлював міфічних "богів", і це стало відправною точкою. Археологічні дослідження свідчать, що після 4000 р. до н. е. в долині Тигру та Євфрату було висушено болота, прорито канали й дамби, зведено греблі, почато створення масштабної системи іригації, побудовано великі міста з чудовою архітектурою.

Дослідник описав погруддя шумерської цариці Шубад, виставленої у Британському музеї: "Пре-

красна молода леді вбрана в сучасну перуку, великі сережки й намисто. Відтворена дівчина використовувала косметику, перуку й дорогі прикраси. Вона померла, зробивши ритуальне самогубство в 2900 році до Р. Х., за 2150 років до занепаду Рима й за 2000 років до того, як Мойсей написав свої рукописи" [4].

Шумерське знання космосу спантеличує: "Вся концепція сферичної астрономії, охоплюючи коло в 360 градусів, zenit, обрій, астрономічну вісь, полюси тощо, усе виникло в шумерів", — зауважував А. Алфорд [5]. Спираючись на знання про рух Сонця й Місяця, ця цивілізація створила перший у світі календар, який протягом століть використовували семіти, єгиптяни й греки.

На думку А. Алфорда, мало хто розуміє, що людство зобов'язано не тільки геометрією, а й сучасними системами виміру часу створеній шумерами математичній системі "шістдесяти". "Походження 60 хвилин у годині й 60 секунд у хвилині не випадково, а розроблено на основі системи "числа шістдесят / шістдесятої частини", — зазначає науковець і додає, що сучасний Зодіак є шумерським винаходом, в якому використано 12 богів. За його допомогою шумери зображали великий прецесійний цикл, розділивши 360 градусів із виду, що відкривається з Північного полюса Землі під час її дванадцятимісячного обертання навколо Сонця, на 12 рівних частин по 30 градусів кожна. Враховуючи невелике коливання в орбіті Землі, рух через цей повний цикл охоплює 25 920 років, або так званий рік Платона.

А. Алфорд логічно цікавиться: "Учені завжди уникали давати відповідь на такі незручні питання: як взагалі могли шумери, чия цивілізація існувала тільки 2000 років, спостерігати й зробити записи про повний астрономічний цикл, що охоплює 25 920 років? І чому їхня цивілізація почалася в середині періоду Зодіаку? Чи є це свідомством того, що їхня астрономія була успадкованою від богів?" [5].

Достеменно відомо, що в багатьох галузях шумери були першими. Професор С. Н. Крамер, автор книг "Історія починається в Шумері" і "Шумери", зауважував, що представники цієї цивілізації розробили (або вже знали) першу писемність (клинопис); винайшли або мали знання про колесо, школи, медичну науку; використовували перші записані прислів'я; вели літописи, мали двопалатний конгрес, систему оподаткування, закони, проводили соціальні реформи, розробили першу космогонію й космологію, створили перші гроші у формі монет (срібний шенкель).

Багато шумерських записів є хронікою повсякденних справ: податкові звіти, відомості про судові слухання, ринкові ціни тощо. Виявляється, ці давні люди мало чим відрізнялися від нинішніх: сміялися, любили й ненавиділи, сварилися й улаштовували змови, інтригували та билися один з одним.

Автор не випадково зосередив увагу саме на Шумері, адже звідти беруть коріння таємні знання. Кілька тисячоліть тому існувала цивілізація, представники якої вже знали закони управління суспільними системами й успішно застосовували їх на практиці.

(Далі буде)

Список літератури

1. Уся правда про інквізицію. *CREDO*. URL: <https://credo.pro/2023/07/351432>.
2. Полухович І. Джордано Бруно та інші жертви інквізиції. 30.03.2024. *Преса Рівне*. URL: <https://pressa.rv.ua/news/dzhordano-bruno-ta-inshi-zhertvy-inkvizyciyi/>.
3. Eliphas L. *Dogme et Rituel de la Haute Magie*. Paris : Germer Bailliere, libraire — editeur, 1861. Dogme. P. 221.
4. Marrs J. *Rule by Secrecy*. Harper Collins Publishers, 2000. P. 376.
5. Alford A. F. *Gods of the New Millennium: Scientific Proof of Flesh & Blood Gods*. Walsall. England : Eridu Books, 1996. P. 124.

Надійшла до редакції 8 листопада 2024 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 351.746.1:316.77]:070.422-057.36](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.11(340).10-14

Карина Акоюн,
аспірантка кафедри журналістики
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
e-mail: karishakobyan@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9813-5873>

Роль військових журналістів у системі розбудови стратегічних комунікацій Державної прикордонної служби України

У статті розглянуто основні аспекти діяльності військових журналістів Державної прикордонної служби України, зокрема їх роль і вплив на розвиток системи стратегічних комунікацій у цій системі. Схарактеризовано механізми формування та розвитку стратегічних комунікацій у Держприкордонслужбі як правоохоронному органі спеціального призначення. Сутність стратегічних комунікацій розкрито в контексті створення позитивного іміджу Державної прикордонної служби України та реформування її діяльності відповідно до стандартів Північноатлантичного альянсу.

Висвітлено аспекти професійної підготовки та підвищення кваліфікації ефективного комунікаційника в особі офіцерів пресслужб органів охорони державного кордону.

Наголошено, що роль військових журналістів системи Держприкордонслужби є основоположною в розбудові стратегічних комунікацій як у межах служби, так і поза нею. Обґрунтовано, що саме ефективна комунікація, її професійна організація та реалізація є запорукою успішного розвитку демократичного суспільства.

Ключові слова: військова журналістика; стратегічні комунікації; національна безпека; Державна прикордонна служба України; медіа; пресофіцер

Постановка проблеми. В умовах українських реалій дослідження проблематики стратегічних комунікацій (СК) набуло особливої актуальності з огляду на прискорення глобалізаційних процесів, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, різнобічні конфронтації та збройні конфлікти, що зумовлює зростання рівня маніпуляцій і зловживання інформацією. Попри значну кількість досліджень (зокрема єв-

ропейських та американських науковців) та чимало запропонованих визначень, нині ще наявні проблеми у цілісному (навіть на інструментальному рівні) розумінні того, чим є стратегічні комунікації, як їх реалізовувати та що є їх результатом. Нагальним завданням є запровадження системи стратегічних комунікацій у системі національної безпеки та оборони України, зокрема у відомствах оборонного сектору.